SKANSEN KRONAN

SAMT BASTIONER

Skansen Kronan

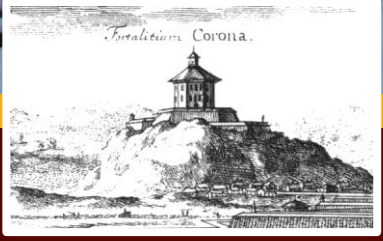

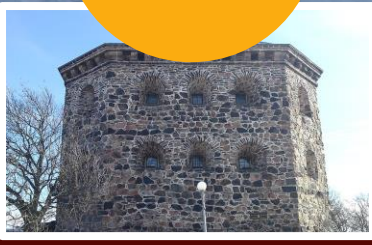

Facebook gruppen Göteborgs Historia

SKANSEN KRONAN

Skansen Kronan är en försvarsanläggning från slutet av 1600-talet på Risåsberget i Göteborg. Den är statligt byggnadsminne sedan den 25 januari 1935 och används i dag som festlokal, kafé samt för olika publika evenemang. Byggnaden reser sig 87 meter över havet, och är 33 meter hög.

Historik:

Åren 1639–41 anlades en förskansning med jordvallar på Risåsberget (egentligen Rysåsen (Ryssååhsen 1624, Rysåhs 1644 och Rysås 1816 efter egendomen Rydet [av ryd, röjd mark] som då kallades Ryssåsens skans eller Juteskrämman.

Av militärt, strategiska skäl höggs all skog ner på Ryssåsen 1650, och därefter tillkom också en del murverk, samt ett batteri som lades på bergets högsta topp. Det var Johan Wärnschiöldh, som några år före sin död hade hand om detta arbete. Men skansen förföll och ersattes av den nuvarande, ritad av Erik Dahlbergh, vars grundsten lades den 9 juni 1687 sedan ritningarna godkänts av kung Karl XI. Dagens befästningsverk uppfördes 1687–89 under ledning av Olof Örnehufvud och kapten Carl Magnus Stuart samt efter ritningar av Erik Dahlbergh. Skansen Kronan fick tjäna som fängelse år 1854, då nära tvåhundra fångar flyttades över från Karlstens fästning i Marstrand, flera av dem dömda till livstid.

SKANSEN KRONAN

År 1874 fungerade skansen som nödbostad för den snabbt ökande befolkningen. Göteborg köpte Risåsberget, som även kallas Skansberget, av staten 1925, för 74 491 kronor och 18 öre.

I början av 1900-talet inrymdes Göteborgs Militärmuseum med historiska vapen och uniformer i byggnaden. I samband med detta genomfördes en total renovering, vilken var avslutad vid museets öppnande den 23 november 1904. Initiativtagare till både museet och renoveringen var major Claes Grill. Museet stängdes i september 2004 och samlingarna överflyttades till Stadsmuseets lager.

SKANSEN KRONAN

SKANSEN

KRONAN

Skansen består av ett åttkantigt torn där varannan sida är smalare än de andra. Murarna av gråsten är sju meter tjocka. Den första våningen var avsedd för kanoner och den andra för eldvapen. Där finns nu fyrtio rundbågade gluggar i två horisontallinjer och mellan taklistkonsolerna av granit finns också en rad skottgluggar. På taket uppsattes 1697 en krona av trä, klädd med förgylld koppar, så stor att den kunde rymma tolv personer, utförd av bildhuggaren Marcus Jäger den äldre. Den ersattes vid en renovering 1738 med en krona av endast trä, men 1899 fick skansen åter en krona av förgylld koppar som denna gången rymde hela 14 personer och var tillverkad på Kiellerska Mekaniska Verkstaden

SKANSEN KRONAN

1806 blåste hela koppartaket av och först 1816 skickade Kungl. Maj:t "...892 RD 40 Sk.Banco, att användas till ett så beskaffadt tjäradt trädtak, i stället för det förut af koppar...".[12] I en av murarna fanns en bågformig port, som ännu står på sin plats. Den fick år 1839 två stenlejon som prydnad, då Kungsporten revs ner.
Tornet är uppfört i fyra våningar med kanonsalar eller kasematter i de två mellersta. Översta våningen försågs med skottgluggar för infanteri, och i nedervåningen blev det krutmagasin, logement och en ugn att tillverka kanonkulor i. Mellan skansen och huvudfästningen - staden inom vallgraven, gick en kaponjär, en förbindelsegång med försvarsverk och vattengrav på båda sidor. Den stod färdig 1692, och förbindelser fanns då mellan Skansen Kronan och bastionen Christina Regina, varifrån en underjordisk gång ledde till bastionen på Lilla Otterhällan.

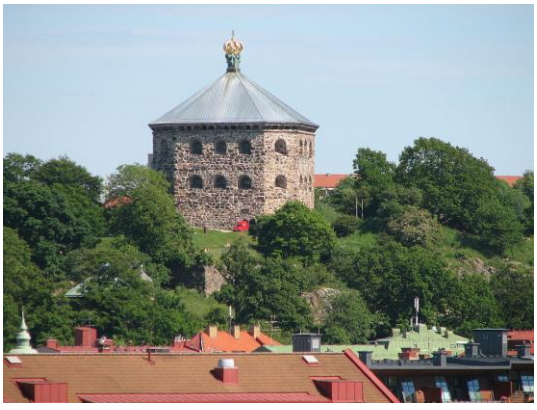

SKANSEN KRONAN

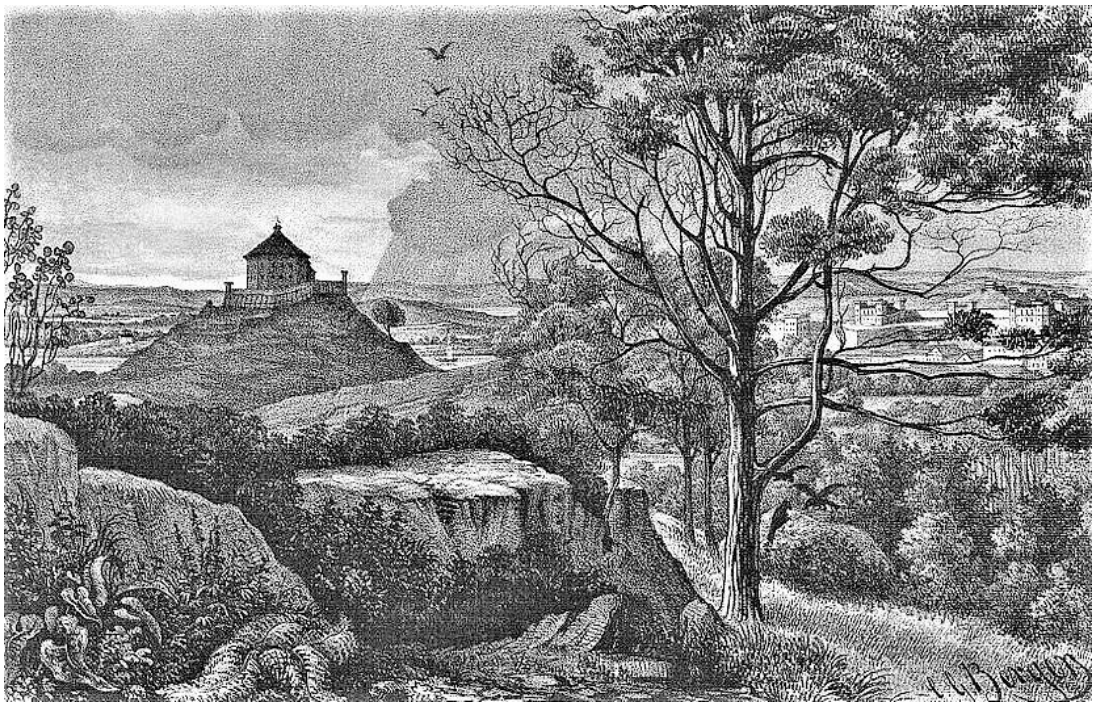

Marcus Jäger den äldre, född den 1626 i Stralsund, död 10 februari 1707 i Göteborg, var en tysk-svensk bildhuggare. Han kom till Sverige från Stralsund, som då var en svensk del av Tyskland, och fick burskap som bildhuggare i Göteborg 1683. Jäger utsmyckade ett flertal kyrkor i Göteborgs stift med predikstolar, dopfunter och altaruppsater. Verk av Jäger finns även i Stralsund, bland annat i St.-Jakobi-Kirche och St.-Nikolai-Kirche. Även sonen Marcus blev bildhuggare, verksam i Göteborg.

1672 Lysekils kyrka. Predikstol ursprungligen tillverkad för Tyska kyrkan, Göteborg och såld till Lysekil 1797.

1674 Hemsjö kyrka. Altaruppsats.

1680 Landvetters kyrka. Altaruppsats.

1683 Kungälvs kyrka. Altaruppsats.

1683 Styrsö kyrka. Altaruppsats och predikstol.

SKANSEN KRONAN

Marcus Jäger den äldre

1687 Getinge kyrka. Dopfunt och troligen även två friskulpturer, som tidigare tillhört Tyska kyrkan i Göteborg, men skänkt till Getinge 1817.
1689 Fässbergs kyrka. Predikstol.
1692 Skansen Kronan och Skansen Lejonet. Takprydnaderna.
1696 Bro kyrka, Bohuslän. Altaruppsats.
1697-1707 Morlanda kyrka. Altaruppsats.
1698 Onsala kyrka. Altaruppsats.
1700 Surteby kyrka. Omarbetning av predikstol.
1704 Västerlanda kyrka. Altaruppsats.
1705 Skepplanda kyrka. Predikstol och altaruppsats.
1705 Foss kyrka. Dopfunt.

SKANSEN KRONAN

Lysekils kyrka

Hemsjö

KYRKA

SKANSEN KRONAN

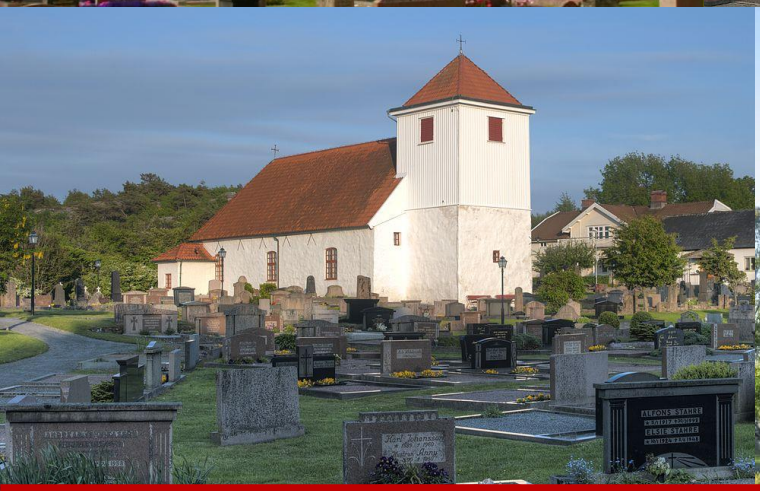

Marcus Jäger den äldre arbeten

SKANSEN KRONAN

Kring Skansen Kronan anlades 1912 Skansparken, med en yta av cirka 2 hektar. Det var genom en utdelning av 130 000 kronor ur Charles Felix Lindbergs donationsfond som parken kom till. Kaponjärtrappan Där den så kallade "kaponjärtrappan" sträcker sig upp mot Risåsen, skall enligt legenden Karl XII ridit upp för berget vid ett tillfälle, då han besiktigade skansen och som minne av detta är ovanför porten i den norra kurtinen insatt en sten med inskriptionen "Carl XII Stig". Namnet nämns tidigast 1864 som Karl XII:s Väg. En vaktstuga på bergets nordvästra sida uppfördes kring 1904. Den innehöll ursprungligen bostäder för en underofficer och en parkvakt. Fastighetsbeteckningen är Haga 715:2. Det är ett stenhus i två våningar med två separata lägenheter. Ena hörnet av byggnaden är utformad i en tornliknande stil. Vid sekelskiftet 1900 tog fortifikationsbefälhavaren Claes Grill initiativet till en upprustning av Risåsberget, som fridlystes och området omkring skansen planerades. Samtidigt ordnades vägar och planteringar runt om på Skansberget som fick namnet Skansparken. I samband med att skansen 1904 invigdes till militärmuseum, uppfördes vaktstugan som ritades av Claes Grill själv 1901. Byggnadens utformning med naturstensfasader och torn anknyter väl till den gamla fästningen.

SKANSEN LEJONET

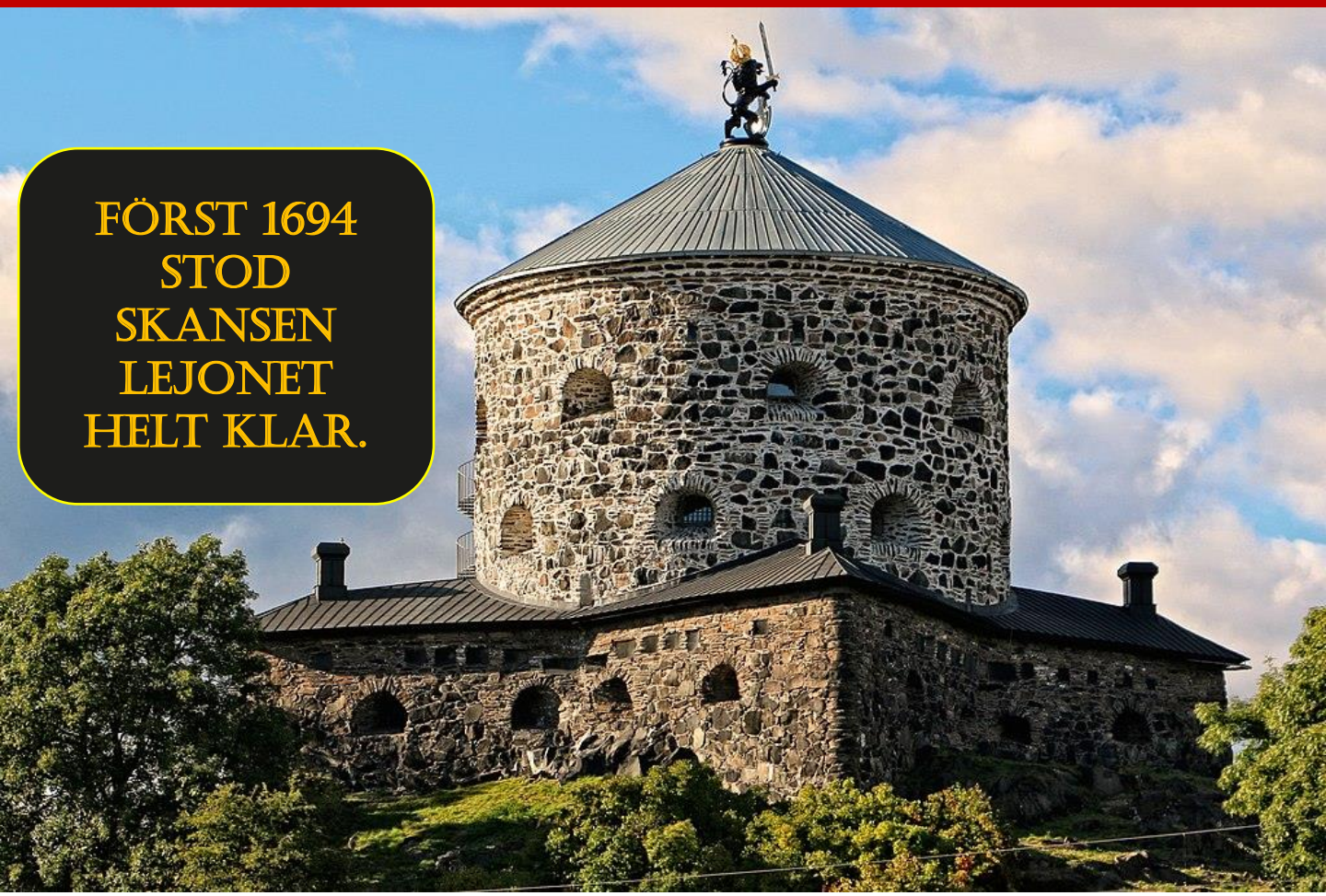

Skansen Westgötha Leijon, i dagligt tal Skansen Lejonet eller äldsta benämning Gullberg Skantz, ligger på Gullberget vid Gullbergsvass i Göteborg. Den är en av två försvarsskansar som uppfördes i slutet av 1600-talet av Erik Dahlbergh. Den andra är Skansen Kronan som grundlades två veckor före "Lejonet". I Erik Dahlberghs bokverk Suecia antiqua et hodierna från 1690–1710 finns en gravyr av Göteborg där man ser den nyuppförda skansen i förgrunden. På denna gravyr kallas Skansen Lejonet för Leo Gothicus, alltså latin för Göta Lejon.

GRAVYR AV GÖTEBORG FRÅN ERIK DAHLBERGHS SUECIA ANTIQUA ET HODIERNA 1690-1710.

Göteborgs stadsfästning år 1646, med plan och profiler av fästningsvallarna. Söder är uppåt, och längdmåtten är angivna i Rhenländska roder, respektive Rhenländska fot. Källa: Krigsarkivet.

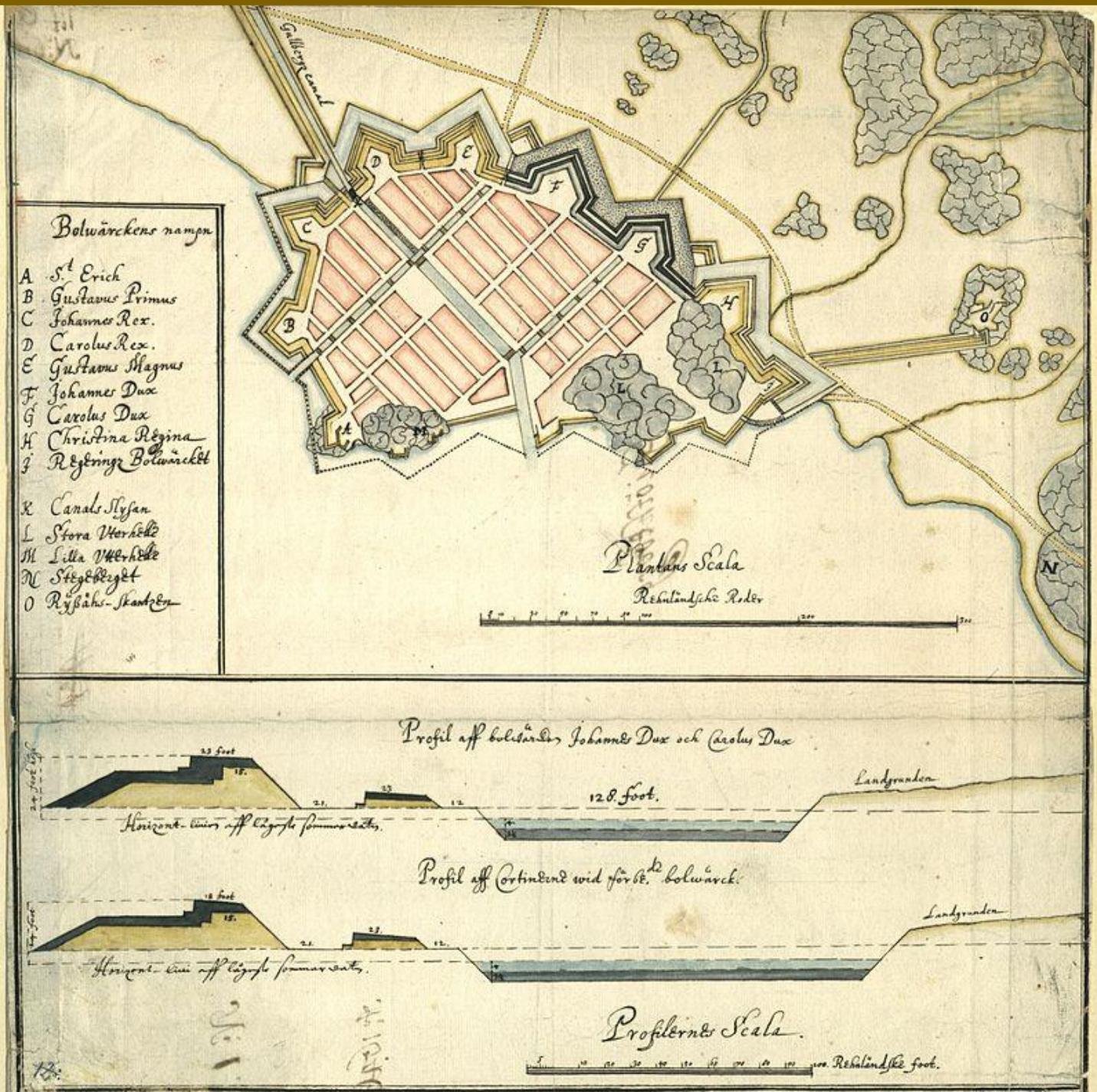

Göteborgs stadsfästning år 1795, 12 år innan beslut togs om rivning av fästningsverken. Källa: Krigsarkivet.

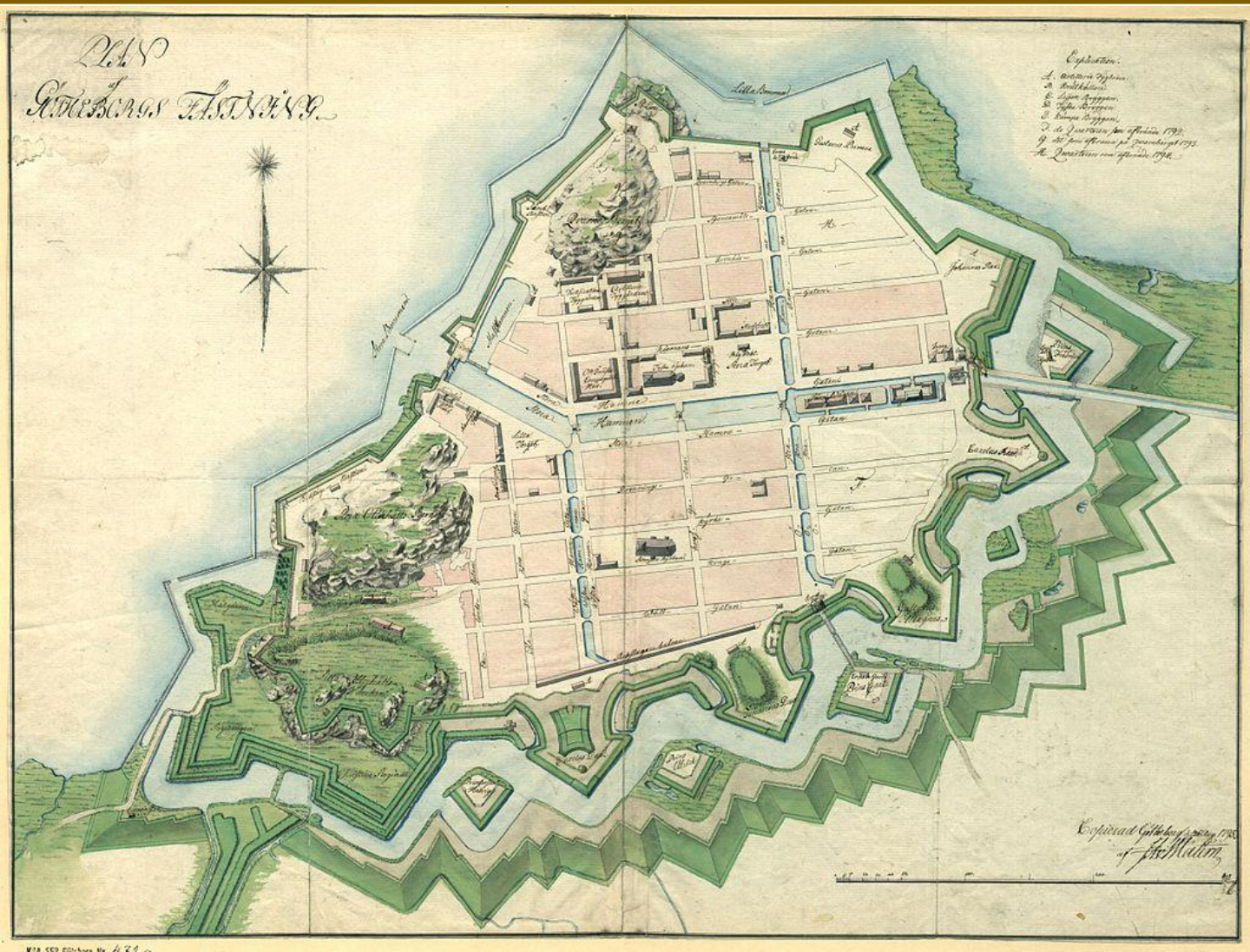

BASTIONER

I Göteborg

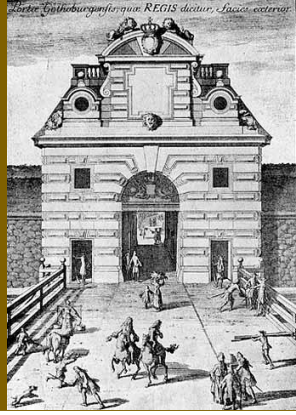

Gustavus Primus (I), efter Gustav Vasa, vid nuvarande köpcentrumet Nordstans p-hus.
Johannes Rex, efter Johan III, vid nuvarande äldre delen av Centralstationen.
Carolus Nonus (IX) Rex, efter Karl IX, vid nuvarande Stora Nygatans norra del, mittemot Palmhuset.
Gustavus Magnus, efter Gustav II Adolf, vid nuvarande Bastionsplatsen.
Johannes Dux, efter Hertig Johan, vid nuvarande Kungstorget, mittemot Stora Teatern.
Carolus Dux, efter Hertig Karl Filip, vid tidigare Sahlgrenska/Sociala huset, nuvarande Pedagogen - byggnadskomplex inom Göteborgs universitet.
Christina Regina, efter Drottning Kristina, söder om Kungshöjdsgatan och Arsenalsgatan vid nuvarande Kungshöjd.
Regeringen, sydväst om Arsenalsgatan vid nuvarande Kungshöjd.
Hållgårdbastionen, vid nuvarande Rosenlunds verket och Esperantoplatsen.
Badstugubastionen, i nuvarande kvarteret Verkstaden vid Lilla Badhusgatan.
Sandbastionen vid Kvarnberget i Nordstaden, ungefär vid hörnet av Packhusplatsen och Smedjegatan.
Sanctus Ericus (Sankt Erik/Erik den Helige), vid Kvarnberget i Nordstaden, ungefär i hörnet av Sankt Eriksgatan och Kvarnbergsgatan

FRAM TILL ÅR 1612

gränser, medeltida borgar och städer i Göta älvs mynning fram till 1612. Rött: Norska borgar, Orange: Norska städer, Lila: Svenska borgar, Grönt: Svenska städer

NYA LÖDÖSE 1400 - TALET

Under 1400-talet började man från norsk sida att ta upp tull vid passage av Bohus eftersom det på den platsen var norskt område på båda sidor av Göta älv. När Lödöses roll, bland annat på grund av detta, kraftigt försvagades beslöt det svenska riksrådet år 1473 att flytta staden Lödöse närmare älvmynningen. Den längre västerut liggande Älvsborg var då i svensk besittning, och det var viktigt för kungamakten att ha fri passage ut mot västerhavet. Danskar och norrmän var däremot angelägna om att säkerställa förbindelserna mellan Halland och Bohuslän. Den nya svenska staden vid Säveåns utlopp kallades Nya Lödöse, och det för handeln gynnsammare läget gjorde att staden vid 1500-talets början hade blivit en av landets viktigaste städer.